

درس آشنایی با معماری جهان

مقدمات

لادن اعتضادی

دانشکده معماری و شهرسازی

دانشگاه شهید بهشتی

۱۴۰۰-۱۴۰۱

www.tarikhomemari.ir

هدف غایه درس آشنایی با معماری جهان

• آیا در دوره کارشناسی معماری باید تاریخ معماری جهان را بخوانیم؟

یا

• با معماری تاریخی جهان آشنا شویم؟

• چرا؟

www.tarikhomenari.ir

روش تدریس

الف: مراجع اصلی ما برای آشنایی با معماری جهان کدام هستند؟

• آیا نخست به متون تاریخنگاری معماری رجوع می‌کنیم؟

یا

• آیا نخست به آثار شاخص تاریخی معماری جهان مراجعه می‌کنیم؟

چرا و چگونه با آثار روبرو می‌شویم؟

چه زمانی باید به سراغ متن برویم؟

رجوع به آثار به چه صورت است؟

• آیا طبق روش مآلوف منابع تاریخ معماری در مسیر تاریخی معماری و تمدن‌ها به توصیف آثار و تاریخ و مکان ساخت و معرفی سازنده و .... می‌پردازیم؟

• آیا در مواجهه تاریخی با آثار در پی فهم «معماری» اثر هستیم؟ چگونه برای این فهم گام برمی‌داریم؟

• آیا برای فهم اثر نخست به تحلیل تاریخ و جغرافیا و فرهنگ (بستر یا کانتکست) توجه داریم و روش سبک‌شناسی و مطالعه سیر تحول سبک‌ها در معماری را دنبال می‌کنیم؟

یا

• روشی متفاوت را در این درس دنبال می‌کنیم؟ این روش متفاوت چیست؟

• سلسله مراتب فهم اثر، شناخت ویژگی‌های سبکی و بررسی سیر تحول معماری و شناخت بستر پیدایش اثر در روش ما چگونه است؟

روش این درس فهم آثار شاخص معماری است

به قصد فهم معماری هر دوره یا تمدن توسط تحلیل «فرم و فضا»

• بنا بر یک تعریف:

«معماری هنر خلق فضا است»

بنابراین موضوع اصلی بحث ما در کلاس:

«معماری، فضا و فرم»

برای درک «هنر خلق فضا» یا معماری هر اثر است

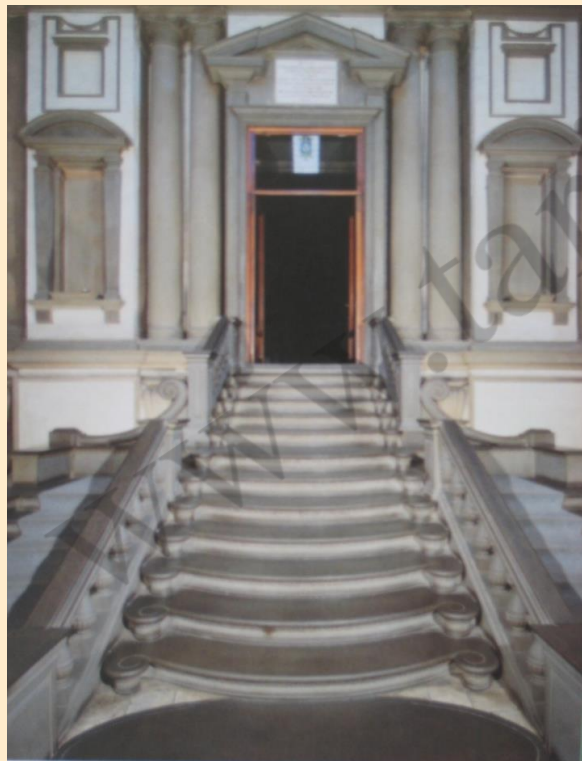
به این منظور: شناخت اثر، با مراجعه به خود اثر و تحلیل فرم و فضای آن صورت می‌گیرد.

این روش اقتباس از کتاب: فرم، فضا و معماری اثر «یودکه» است و بسیاری از مطالب و تصاویر از همان کتاب استخراج شده است.

در این روش علاوه بر کلیت یک اثر، هر جزء فضایی آن نیز می‌تواند به همان صورت تحلیل شود.

با بررسی فرم و فضای هر عنصر فضایی یا سازه‌ای یا تزئینی با توجه به این که سازه و زینت نیز در خلق فضا سهیم هستند می‌توان بخشی از کلیت فرم و فضای اثر را دریافت و به فهم اثر نزدیک و از سبک آن آگاه شد، آنگاه با پرسش‌هایی که از ابهامات مطرح می‌شوند ره به سوی «کانتکت» اثر برد و در مسیر بازگشت از کانتکت به تکست، معماری اثر را دقیق‌تر شناخت.

هر جزء یا
عنصری از
اثر معماری،
قابلیت
تحلیل فرم و
فضا دارد، به
طور مستقل
و در ارتباط
با کلیت بنا

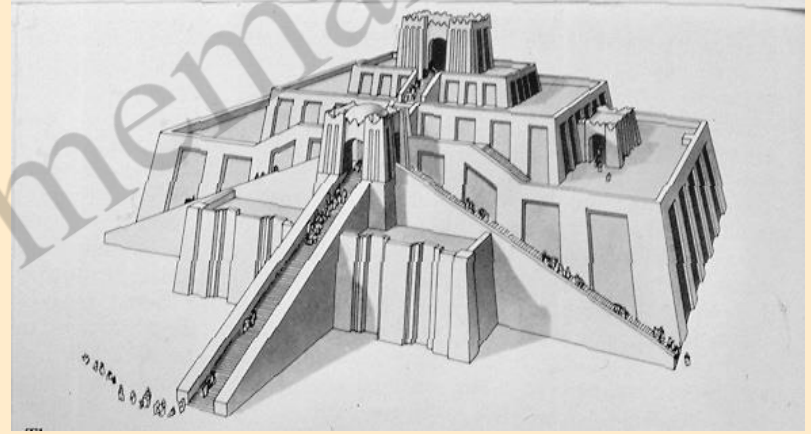

زبان جهانی معماری

تحلیل فرم و فضای آثار فارغ از زمان و مکان

این زبان هم در کلیت اثر و هم در اجزای آن قابل خوانش است:

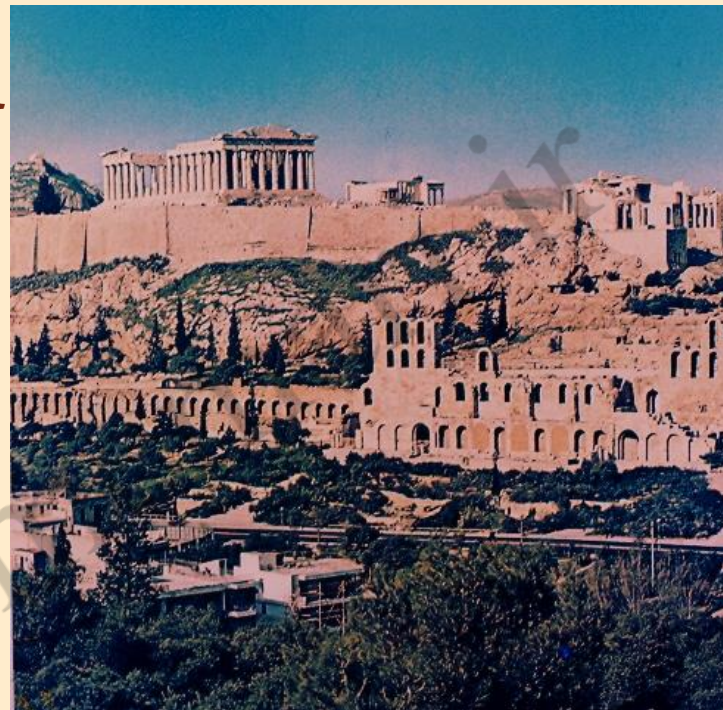
می توان یک جزء مانند «ورودی» را در آثار به صورت مستقل یا نسبت به کلیت اثر و یا در یک تطبیقی تحلیل کرد
این نوع تحقیق در معماری در آغاز کار، نیازمند شناخت بستر (کانتکست) اثر نیست

چگونگی
حضور
اثر در
یک
عرصه

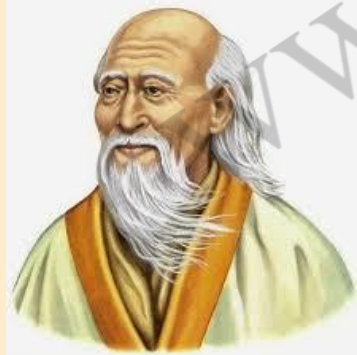
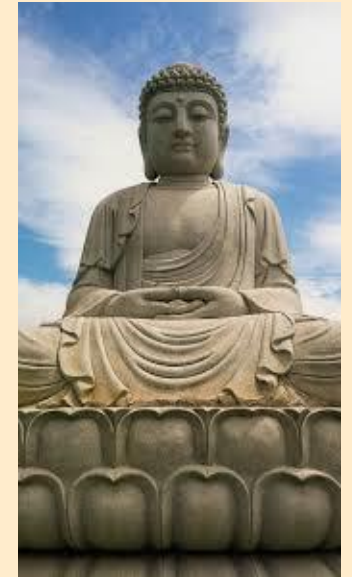
زبان جهانی معماری فارغ از زمان و مکان

زبان و بیان بومی معماری

که از آن غفلت نخواهیم کرد
معماری متأثر از شرایط تاریخی - جغرافیایی
و فرهنگی تمدن‌ها است.

شناخت معماری در بسترک حاوک چند بُعد

- بستر توپوگرافیک و لندسکیپ (محل وقوع اثر: طبیعی یا مصنوع)

- بستر جغرافیایی و اقلیمی

- بستر تاریخی و زمانی

- بستر فرهنگی

ترتیب و حوزه مکانی بررسی آثار

به روش مألوف در تاریخنگاری معماری است.

در این درس به ناچار روش «کرونولوژیکال» یا توالی تاریخی را برگزیده‌ایم

در مورد عرصه جغرافیایی نیز علی‌رغم نقدی که بر نگاه اروپا محوری داریم

Eurocentrism

بررسی آثار در یک توالی تاریخی به دلایلی، متمرکز بر حوزه مدیترانه است.

در پایان نیمسال، یک جلسه آشنایی کلی با معماری جهان شرق با مروری بر

معماری تاریخی هند، چین و ژاپن داریم.

در مسیر توالی تاریخی، گستره تاریخی مورد مطالعه ما از غارنشینی تا پیش از دوران معاصر است.

نگاه و رویکرد «اروپا محور» در تاریخ تمدن و

هنر و معماری چیست و چرا مورد نقد است؟

• «یوروسنتریسم» چیست و در تاریخ معماری چه نقدی بر آن وارد است؟

• چرا در این درس به ناچار به همان محدوده‌ای که نقد می‌کنیم، می‌پردازیم؟

محدودیت زمانی درس

با توجه به فرصت اندک و پیوند معماری معاصر جهان با ریشه‌های معماری غرب

در گستره جغرافیا ناچار به تمرکز بر یک حوزه جغرافیایی مهم یعنی

حوزه مدیترانه هستیم که تمدن‌های تأثیرگذار بر معماری جهان در آن شکل گرفته‌اند

و حوزه مدیترانه با توجه به تمدن‌های میانرودان و مصر، لزوماً حوزه معماری غرب نیست.

برخی منابع معتبر

یک نمونه خوب و متأخر در روش گلوبال کرونولوژیکال، کتاب دی. کی. چینگ است:

A Global history of Architecture.

کتاب های خوب بسیاری با عنوان عمومی:

History of World Architecture.

موجود هستند.

Sir Banister Fletcher قدیمی ترین و معتبرترین کتاب اثر

است. *A history of Architecture* به نام :

اما کتاب مرجع این درس که کرونولوژیکال اما متمرکز بر شناخت اثر بر مبنای تحلیل «فضا و فرم» است، کتاب «یودکه» با نام:

Form, Space & Architecture, J. Joedicke

است.

فهرست دوره‌ها و تاریخه این درس

۱- دوران غار نشینی، عصرنوسنگی، دوران کوچ‌روی

۲- انقلاب کشاورزی و یکجانشینی، پیدایش تمدن‌ها
یا

«دوران باستان» و نخستین تمدن‌ها:

* بین‌النهرین

* مصر باستان

* یونان دوره کلاسیک

* روم دوران امپراتوری

۳- «جهان مسیحیت»:

* صدر مسیحیت

* تمدن بیزانس

* قرون وسطا: رمانسک و گوتیک

* رنسانس و منریسم

* باروک

پرسه‌هاک در معمارک ایران باستان و مرورک بر معمارک آیینک شرق

در صورت فرصت نیم نگاهی به معماری ایران پیش از اسلام (هخامنشی و ساسانی) خواهیم داشت و یا در قالب تمرین‌ها به صورت زیر به آن خواهیم پرداخت:

- یک جلسه انضمامی برای معماری هخامنشی در تخت جمشید با ارائه تکلیف تحلیل فرم و فضای معماری به دانشجویان. پس از آشنایی با معماری میانرودان و مصر و یونان.
- یک جلسه انضمامی برای کلیات معماری ساسانی با ارائه تکلیف، پس از آشنایی با معماری روم و بیزانس، تمرینی روی سازه‌های گنبد دار ساسانی در مقایسه با سازه گنبدی ایاصوفیه .

در پایان نیمسال دو جلسه به مبحث تأثیر باورها بر معماری شرق شامل:
هند باستان، چین باستان و ژاپن خواهیم پرداخت

معماری و تمدن

پرسش: تمدن‌های باستانی کدامند و کجا شکل گرفتند؟

- مناطق کوهستانی؟ نمونه؟
- مناطق پایکوهی؟ نمونه؟
- مناطق پست و جنگلی؟ نمونه؟
- مناطق پست و رودخانه‌ای؟ نمونه؟

تمرین: تمدن‌های رودخانه‌ای جهان را روی نقشه جهان پیدا کنید

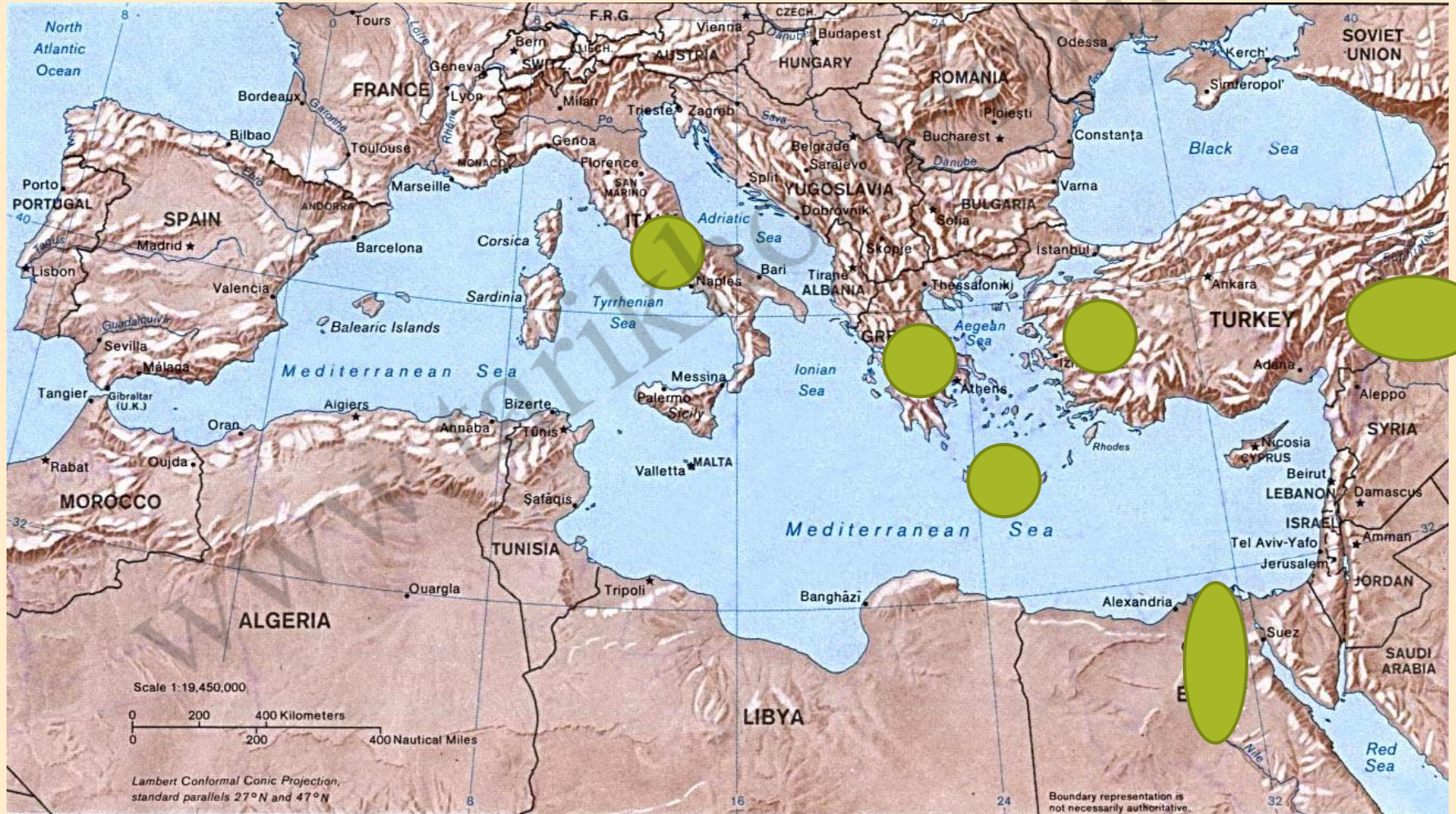
مرور سرفصل هاگ درس

www.tarikhomemari.ir

جهان مدیترانه‌ها و تمدن‌ها باستانه آن

کدام تمدن‌ها در حوزه مدیترانه رودخانه‌ای و کدام دریایی بودند؟

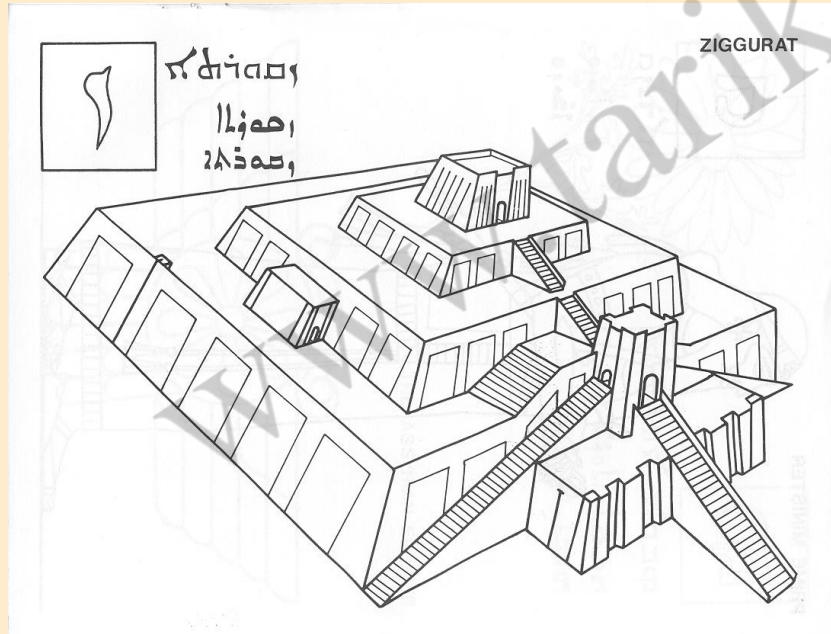
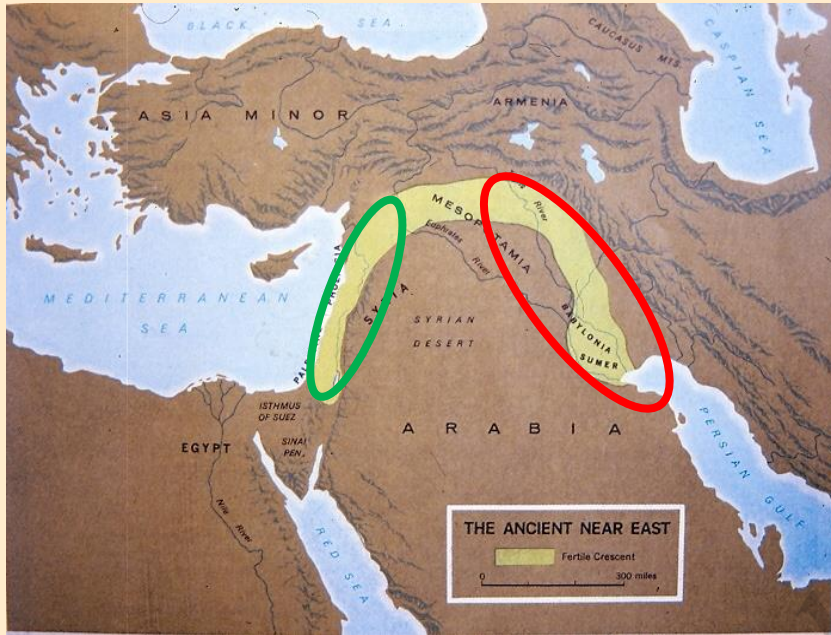
بین‌النهرین (میان‌رودان)

«مهد تمدن جهان»

در

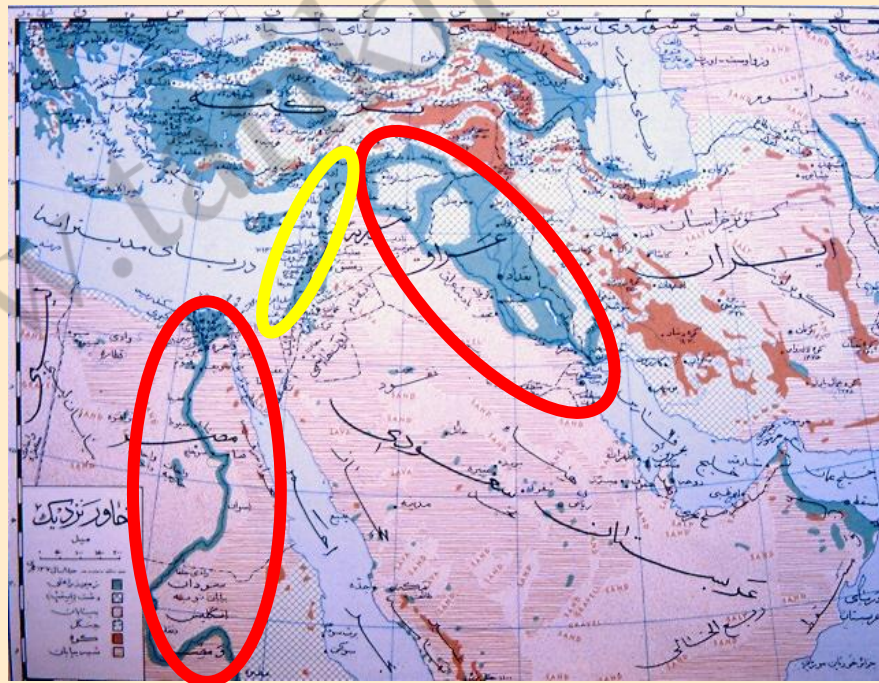
منطقه هلال حاصلخیز

که شامل تمدن میان‌رودان و تمدن‌های
«ساحل رود اردن» (کنعان) در شرق مدیترانه
است.

مصر جهان فراعنه در دره نیل

دو تمدن بسیار کهن که
در همسایگی هم پدید
آمدند یکی میانرودان
یا بین النهرین و دیگری
مصر باستان یا تمدن
دره نیل که حد
فاصلشان کنعان بود.

یونان باستان :

جهان دولت - شهرها

دموکراسی، علم و فلسفه و هنر

« مهد تمدن غرب »

(از هزار تا ۷۰۰ پ.م. عصر تاریکی و از ۷۰۰ تا ۵۰۰ عصر کُنی‌ها بود)
(دوره کلاسیک یونان ۵۰۰ تا ۳۰۰ پ.م. و عصر هلنستیک
از ۳۰۰ پ.م تا قرن اول میلادی)

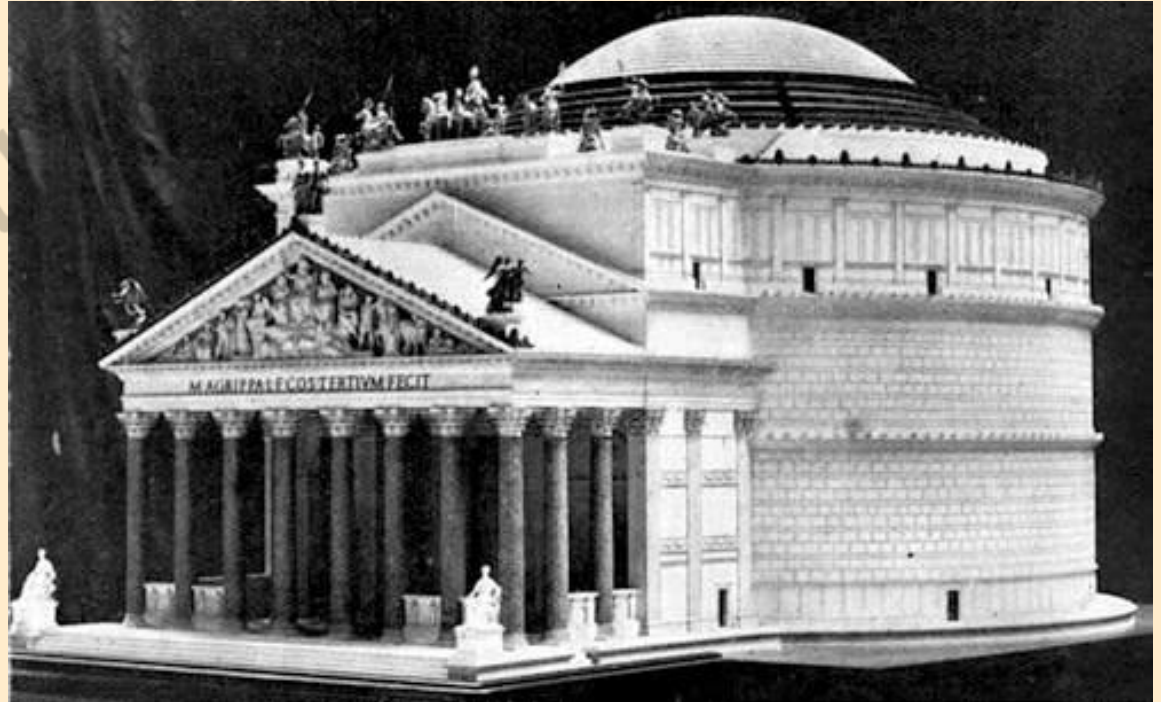

روم باستان: جهان سیویلتاس و سیویلپتته:

شهر - امپراتور، شهر - قدرت
شهر مرکز سیاست و فرهنگ و هنر

(از قرن ۱ پ.م تا قرن ۵ ب.م
شامل دوره‌های پادشاهی، جمهوری و
امپراتوری)

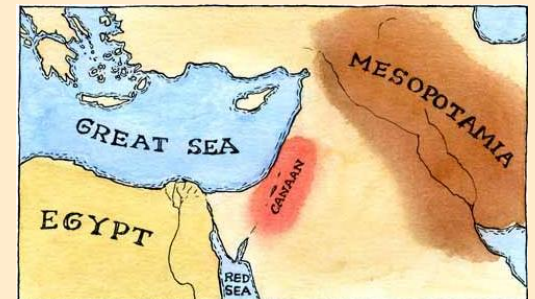
جهان مسیحیت:

از صدر مسیحیت تا انقلاب صنعتی و دوران معاصر

معماری مسیحی از
عبادتگاه‌های مخفی و زیر
زمینی تا کلیساهای مجلل

سرزمین کنعان، خاستگاه مسیحیت

بیـزانس یکھزار سال ہنر و تمدن

(مسیحیت شرقی از قرن ۵ تا ۱۵ میلادی)

قرون وسطا

(سده‌های میانه)

عصر ایمان

و

پیدایش کلیساهای عظیم

(قرن ۵ تا ۹ میلادی)

عصر تاریکی در اروپا)

(شکوفایی هنر و معماری

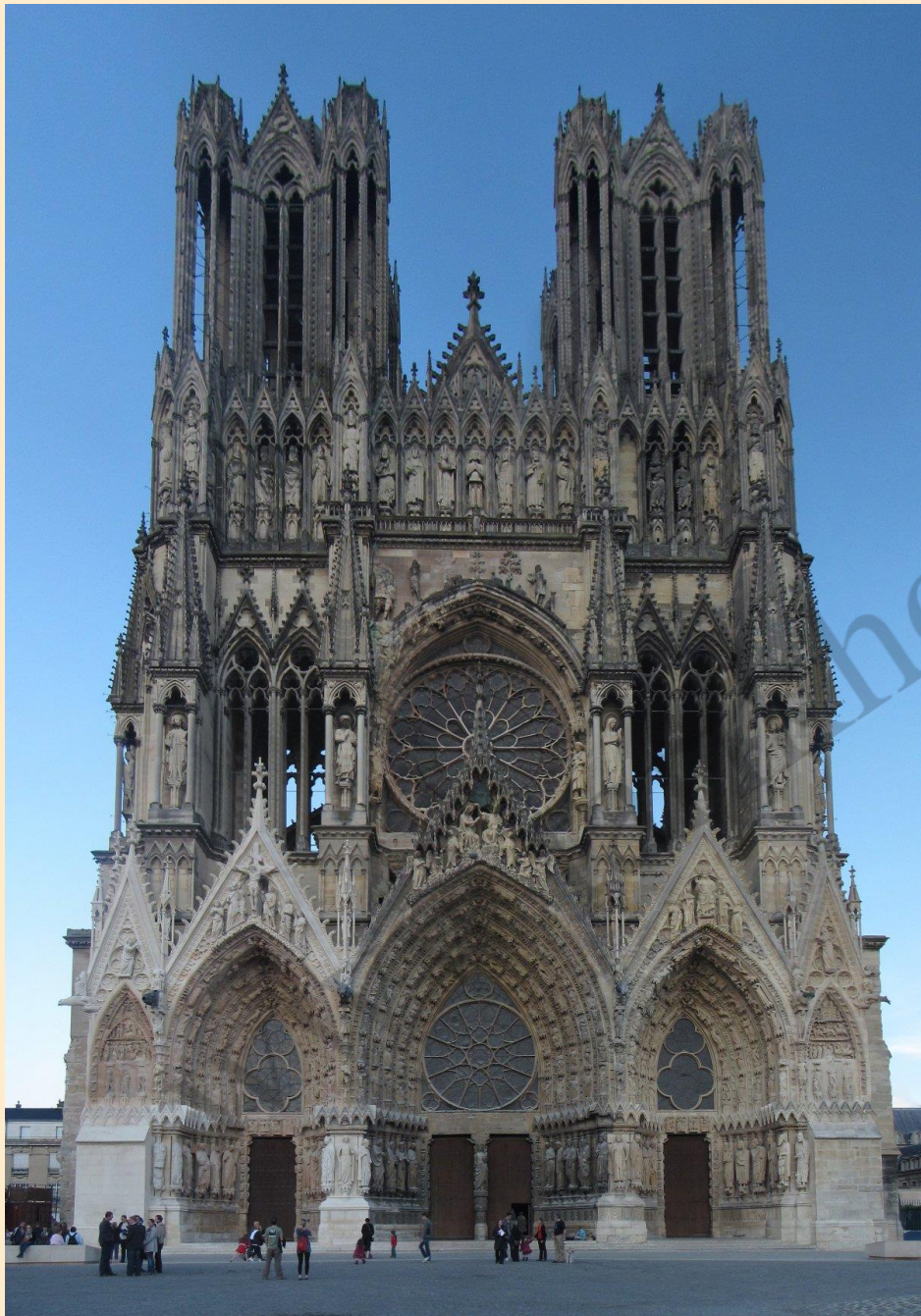
ناب مسیحی از قرن

۹ تا ۱۵ میلادی)

قرون وسطا

عصر کلیساهای عظیم
رومانسک و گوتیک

رنسانس

(عصر نوزایی دوران کلاسیک و ساخت بناهای مذهبی و غیر مذهبی)

مطرح شدن حرفه معماری به جای ماسونری و عصر حضور معماران هنرمند - دانشمند.

نقاشی، مجسمه‌سازی
و معماری رنسانس

باروک معماری شکوه و سلطه

جهان موسیقی، هنر اشرافی

و

کاخ - باغ‌های سلطنتی

“خلق کلیسای باروک”

در

عصر ضد اصلاح دینی

معماری قدرت و سلطه، در پرتو اصول نوزایی
و تحولات هنری - علمی.

همزمان:

زایش معماری پویا و بیان حرکت در
معماری در ایتالیا

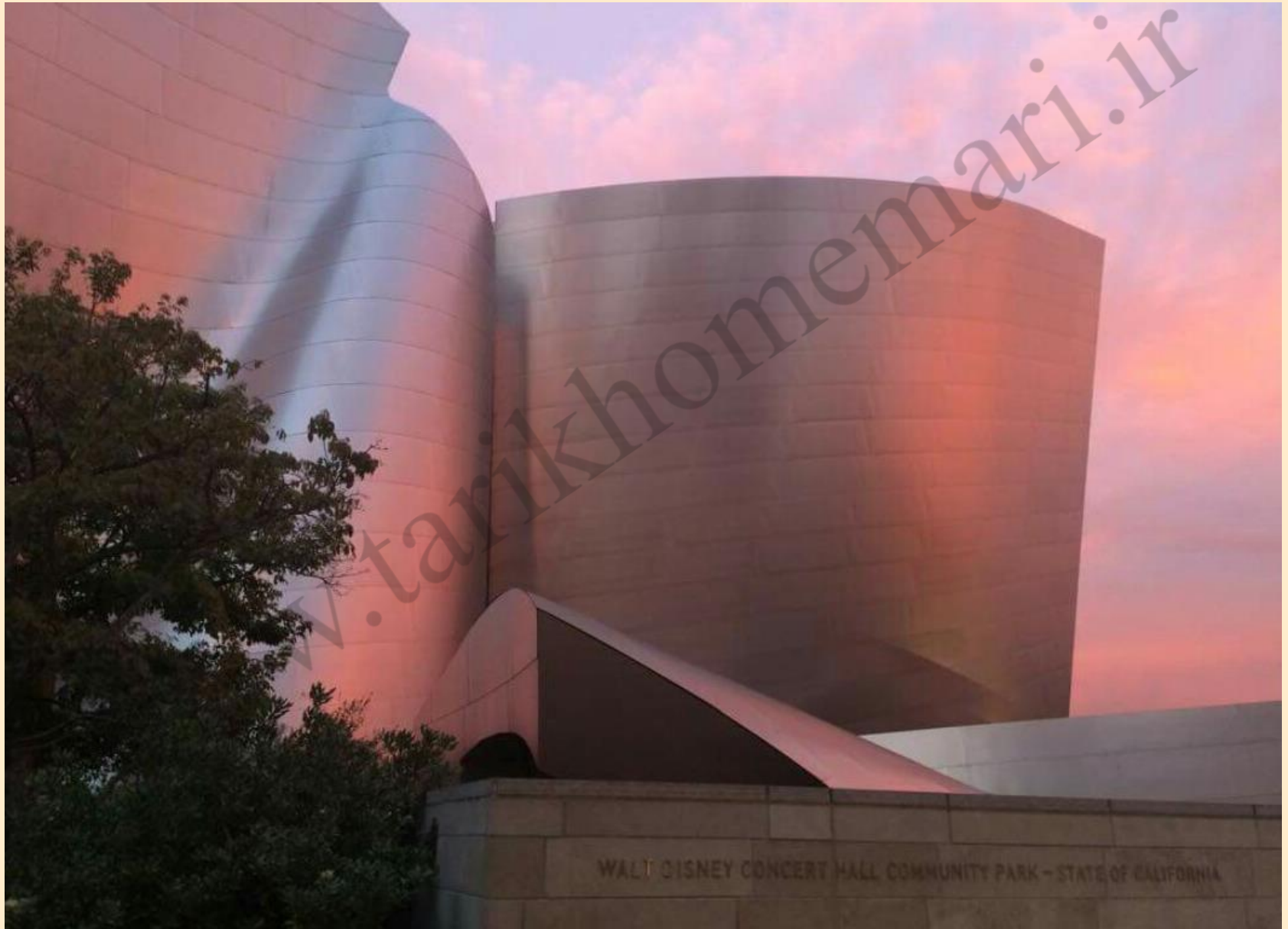
برای شناخت آثار معماری

به چه نکاتی می پردازیم

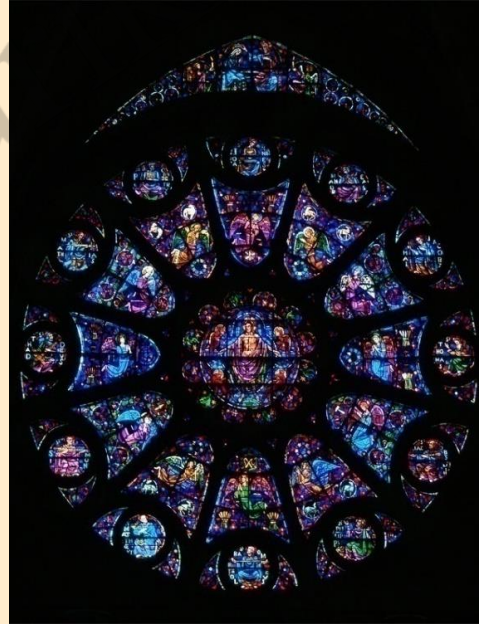
www.tarikhomemari.ir

رابطهء فرم و فضا

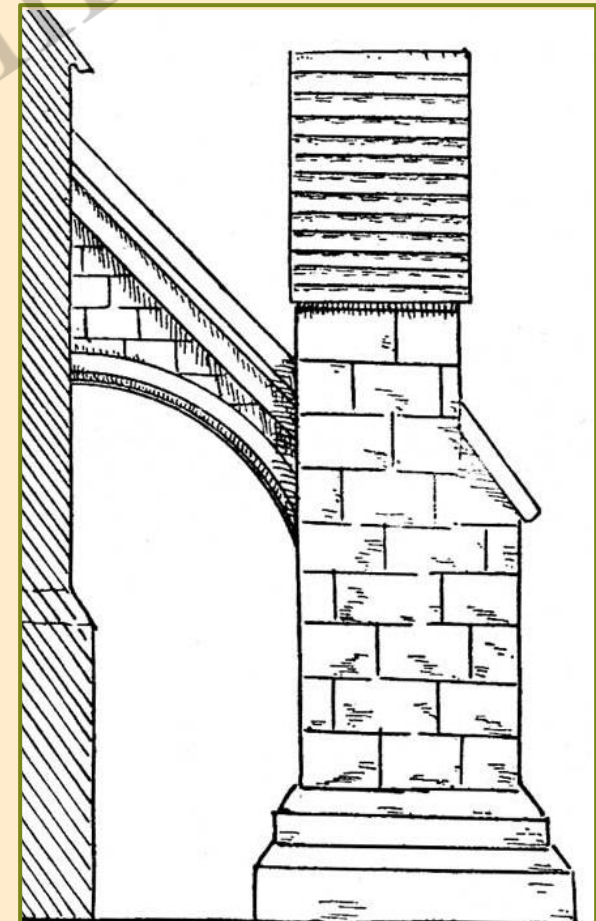
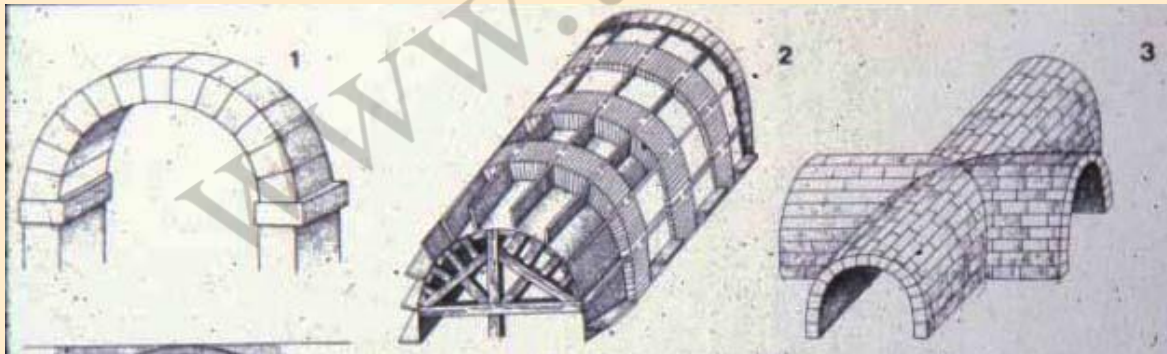
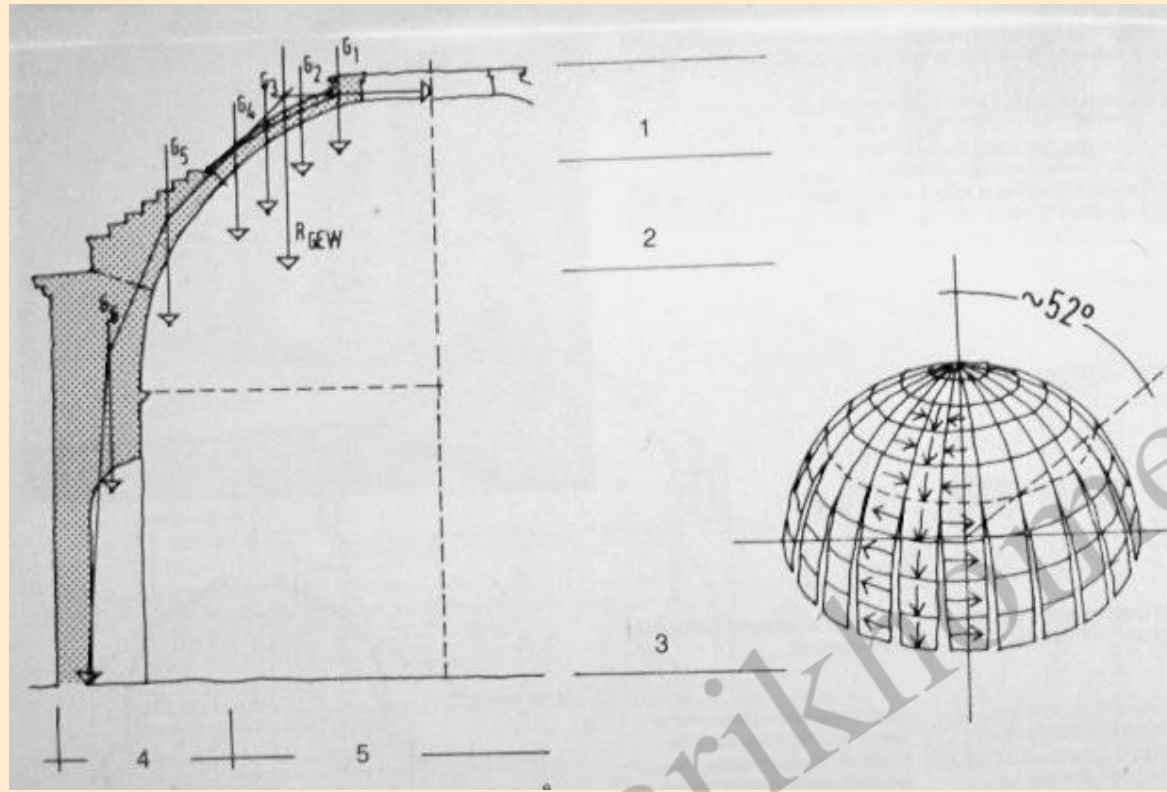
رابطهء هنر و معماري

نقش سازه و مصالح

در خلق فضای معماری

نقش فرهنگ در خلق فضا معماری

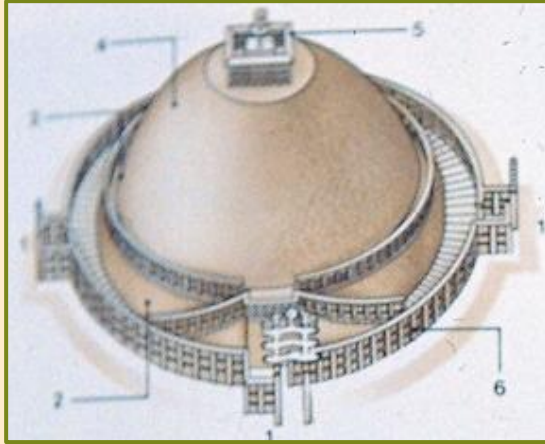

گذر از حوزه مدیترانه

معماری جهان شرق و مبانی معنایی آن

- ۱- کلیات معماری آیینی هندوستان و معماری بودایی هند
- ۲- کلیات معماری آیینی چین و تأثیر چن در معماری چین
- ۳- معماری ژاپن از شینتوئیسم تا ذن بودیسم

در تحلیل معماری
شرق به شناخت
آیین و باورها و
تأثیرش بر فرم و
فضای معماری
می پردازیم

سخن آخر

جمع‌بندی اصول

هدف: آشنایی با آثار شاخص معماری جهان به قصد تربیت معمار است.
با توجه به این تعریف که: معماری هنر خلق فضا

روش شناخت: تحلیل فرم و فضا و پرسش از چستی و چگونگی و چرایی آثار
شاخص معماری جهان

دست‌آورد درس: آموختن «روش» شناخت و تحلیل و نقد آثار معماری در هر
سبک و فرهنگی

www.tarikhomemari.ir

پایان مبحث مقدمات

درس آشنایی با معماری جهان

۱۴۰۰-۱۴۰۱